

Problemi implementacije postojećeg koncepta ekonomske diplomatije Bosne i Hercegovine - prijedlog novog modela

Vanja Šušćević

SAŽETAK: Ekonomska diplomatija postaje toliko važna u međunarodnim odnosima da se postavlja pitanje da li klasična diplomatija kod razvijenih zemalja uopće i postoji. Strateški ciljevi ekonomske diplomatije se odnose na promovisanje mogućnosti nacionalne privrede i preduzeća na svjetskom tržištu, zaštitu nacionalnih ekonomskih interesa u međunarodnim ekonomskim odnosima i spoljnotrgovinskoj saradnji, te utvrđivanje adekvatnih instrumenata i mehanizama za njihovo provođenje, a to se najčešće postiže kroz povećanje izvoza, povećanje stranih direktnih investicija i aktivnijeg učešća u međunarodnim organizacijama. Jačanje ekonomske dimenzije diplomatije jedan je od načina da se podstaknu pozitivni trendovi ekonomskog rasta, jer je dokazano da zemlje koje imaju snažan ekonomski nastup na inostranim tržištima ostvaruju bolje ekonomske rezultate. Bosna i Hercegovina ima definisan model ekonomske diplomatije, ali se u praksi pokazao kao neefikasan, prvenstveno zbog njene pravne i socijalne raslojenosti, te nepostojanja jedinstvenog ekonomskog tržišta. S obzirom na to da se veoma mali broja autora bavio teorijskim definisanjem i analizom ekonomske diplomatije Bosne i Hercegovine, ovaj rad se zasniva na definisanju problema implementacije postojećeg koncepta ekonomske diplomatije, te zbog njegove dokazane neefikasnosti u praksi, predlaže novi model.

Ključne riječi: *Ekonomska diplomatija, poslovna klima, imidž države, korupcija, decentralizacije državne vlasti, novi model ekonomske diplomatije Bosne i Hercegovine*

Problems of Implementation of the Existing Concept of Economic Diplomacy of Bosnia and Herzegovina - Suggestion of a New Model

ABSTRACT: Economic diplomacy is becoming increasingly important in international relations, to that extent that we can ask ourselves does classic diplomacy even exist in developed countries? Strategic aims of a economic diplomacy are refer to a promotion of national economy and companies on the global markets, protection of a national economic interests in international economic relations, foreign trade cooperation and defining appropriate instruments and mechanism for their implementation. And that can be achieve with increase of export and foreign direct investments and more active participation in acts of international organizations. Strengthening of economic dimension of the diplomacy is a way to encourage positive trends of economic growth, because it is proven that countries with a strong economic advent on a global market accomplish better results. Bosnia and Herzegovina has defined model of economic diplomacy, in the implementation showed as inefficient, due to its political, legal and social stratification and lack of a single economic market. Considering that only few authors have been engaged in defining and analyzing economic diplomacy of Bosnia and Herzegovina, this paper is based on defining problems of implementation of the existing concept and, because of its proven inefficiencies in practice, suggestion of a new model.

Keywords: *Economic diplomacy, business climate, state's image, corruption, decentralization of state authority, a new model of economic diplomacy of Bosnia and Herzegovina*

UVOD

Bosna i Hercegovina ima definisan model ekonomske diplomatije - model takmičenja, u kojem dolazi do nekoordinisanog preklapanja nadležnosti Ministarstva vanjskih poslova BiH, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Agencije za unapređenje stranih investicija u BiH i Vanjskotrgovinske komore BiH, u sklopu koje djeluje Agencija za promociju izvoza BiH, ali zbog svoje političke, pravne i socijalne raslojenosti ovaj model je teško implementirati u praksi. Posljednjih godina je uočena važnost aktivnosti ekonomske diplomatije kao ključnog instrumenta nastupa na međunarodnom tržištu, ali sve se zadržalo na teorijskom

nivou, pozicionirajući ekonomsku diplomatiju kao visoki prioritet vanjske politike Bosne i Hercegovine. Takva je praksa kod razvijenih zemalja, gdje državni aparat aktivno učestvuje u osvajanju inostranih tržišta. Na globalnom tržištu nisu samo kompanije aktivni učesnici u međunarodnim ekonomskim odnosima, nego i države koje promovišu i lobirajući pomažu domaćim kompanijama u osvajanju svog dijela inostranog tržišta, što za kranji cilj ima povećanje vanjskotrgovinske razmjene, obima i vrijednosti stranih direktnih investicija, zaposlenosti, ekonomskog rasta, poboljšanje poslovne klime i sveukupnog standarda i nacionalnog blagostanja.

PROBLEMI IMPLEMENTACIJE EKONOMSKE DIPLOMATIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Okrugenje u kojem trenutno djeluje ekonomska diplomatija BiH nije nimalo podsticajno. Napredovanje BiH u euroatlantskim integracijama je značajno usporeno, BiH još uvijek nije članica Svjetske trgovinske organizacije, a njen najvažniji vanjskotrgovinski partner - Hrvatska 2013. godine izašla je i iz CEFTA-e i postala punopravna članica EU. Izvoz BiH otežava jaka valuta, koja je istovremeno važna za privlačenje stranih investicija. Evidentno je nepostojanje određenih zakonskih propisa, posebno onih koji se odnose na certifikiranje domaćih proizvoda koji se žele izvoziti, budžet je sve manji, a potreba za finansiranjem ekonomske diplomatije sve veća. Dodaju li se tome svakodnevne političke, ekonomske, pravne i društvene kontradiktornosti i razrušenosti, situacija je i više nego komplikovana. S druge strane, svjetska tržišta su zasićena svim vrstama roba i usluga, konkurencija je jaka, roba jeftina itd. Međutim, BiH se mora i dalje boriti za pronalazak svog mjesta na svjetskom tržištu i plasmana svojih proizvoda, jer za to ne postoji alternativa.

Problema je mnogo, ali ipak treba krenuti od četiri najosnovnija: negativna poslovna klima, loš imidž države, visok nivo korupcije i neefikasna decentralizovana državna vlast.

Poslovna klima

Poslovna klima u Bosni i Hercegovini je negativna, te je i dalje opterećena mnogobrojnim administrativnim preprekama na različitim nivoima vlasti. Ne postoji jedinstveno ekonomsko tržište na kojem bi bilo moguće slobodno kretanje roba i usluga, jer se na različitim teritorijalnim jedinicama primjenjuju različiti pravni i administrativni propisi. Prema posljednje objavljenom Globalnom indeksu konkurentnosti za 2019. godinu, BiH se nalazi na 91. mjestu, od analizirane 141 zemlje, što je čini najgore rangiranom zemljom u regionu, jer su sve susjedne zemlje iznad nje, a ispod se nalaze siromašne afričke zemlje (World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2019*. (2020). http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReports2019.pdf). Prema objavljenim podacima Doing Business 2010 izvještaja, Bosna i Hercegovina je od ukupno 190 rangiranih zemalja zauzela 90. mjesto po lakoći poslovanja, što predstavlja lošiji rezultat u odnosu na prošlu godinu kada je zauzela 89. mjesto.

Od ukupno deset analiziranih pokazatelja, BiH je najbolje rangirana u vanjskoj saradnji, gdje je zauzela 27. mjestu, a slijedi rješavanje nesolventnosti i dobivanje kredita, na 37. mjestu u svijetu. Primjetan je rangovni napredak u okviru plaćanja poreza i pokretanja poslovanja, iako je u ovim kategorijama i dalje najlošije plasirana zemlja regiona i među zadnjima na listi. Plaćanje poreza je olakšano ukidanjem naknada za turističke zajednice, a pokretanje poslovanja smanjenjem uplaćenog minimalnog kapitala u društvima s ograničenom odgovornošću i efikasnim notarskim sistemom. Međutim, i dalje je potreban predugačak vremenski period od 65 dana i 12 različitih poslovnih procedura za pokretanje poslovanja. Stanje po entitetima za ova dva pokazatelja je drastično različito, ali se u analizi koristila situacija u BiH kao cjelini. U oblastima relevantnim za strane investitore, izvršenje ugovora i zaštita manjinskih prava, BiH je zauzela 93.,

odnosno 88. mjesto, te predstavlja značajno poboljšanje. S tačke SDI i generalno ekonomskog razvoja, zabrinjavajuće je to što je BiH u ovom izvještaju među posljednjim zemljama u svijetu po pokretanju poslovanja (184) i dobivanja građevinskih dozvola (173), te je i dalje za dobivanje građevinske dozvole potrebno 193 dana, 16 procedura, 73.073 KM troškova (The World Bank. *Doing Business, Measuring Business Regulations - Case on Doing Business in Bosnia and Herzegovina*. (2021). <http://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946484/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf>), pa se u neformalnom razgovoru kaže da duže traje izrada dozvole nego objekta.

Ono što karakteriše poslovnu klimu u Bosni i Hercegovini, prednosti, nedostaci, snage i slabosti, nalaze su u SWOT analizi (Slika 1).

SNAGE	SLABOSTI
Stabilnost valute	Malo lokalno tržište
Tradicija razvoja industrijskih i građevinskih djelatnosti	Nedovoljan rast makroekonomskih pokazatelja
Nizak nivo plata radnika	Nadnice su visoke u odnosu na tip proizvoda koji se izvoze
Niska ukupna poreska stopa (% od dobiti)	Nepovoljna poslovna klima i loš imidž države
Napredak u strukturnim reformama liberalizacije cijena, trgovine i tržišta stranih valuta	Komplikovane administrativne procedure
Bogatstvo prirodnim resursima- hidro i termo potencijal za proizvodnju energije	Specifično državno uređenje
Geografska blizina EU tržišta- niski troškovi transporta	Neefikasan državni aparat
Generalno visok nivo kvaliteta životne sredine	Nestabilna politika i ekonomija
SSP i drugi preferencijalni ugovori	Nedovoljno brz napredak u EU integracijama
	Visok nivo korupcije
PRILIKE	PRIDETNJE
Približavanje EU standardima i efikasno korišćenje EU fondova	Niska stopa ekonomskog rasta
Tradicionalni odnosi tri konstitutivna naroda sa pojedinim zemljama (Rusija, Srbija, Hrvatska, Turska, arapske i muslimanske zemlje)	Nepostojanje jedinstvenog ekonomskog tržišta
Razvoj infrastrukture	Slaba konkurentna pozicija na svjet. tržištu
Poboljšati sve aspekte poslovnog okruženja (pokretanje poslovanja, građevinskih dozvola, dobijanja struje, plaćanja poreza, provođenja ugovora i zaštite investitora)	Percepcija zemlje kao zemlje visokog rizika
Iskoristiti prednosti ugovora o slobodnoj trgovini	Niska sklonost izvozu u kombinaciji sa visokim deficitom tekućeg računa otežava ekonomski razvoj na međ. planu
Mogućnost boljeg korišćenja geografskog položaja, prirodnih resursa, klimatskih prednosti	Neplanska proizvodnja
Ubrzavanje procesa evropskih integracija	Niska stopa rasta SDI
i efikasnije korišćenje pogodnosti iz istog	Nema poboljšanja poslovnog okruženja
	Zastoj u strukturnim reformama
	Postojanje neefikasnog političkog, ekonomskog i socijalnog okvira za razvoj

Slika 1. SWOT analiza - glavne snage, slabosti, prilike i prijetnje poslovanja u Bosni i Hercegovini

Imidž države

Prva asocijacija pri pomenu Bosne i Hercegovine u međunarodnoj zajednici najčešće je rat, i to se decenijama ne mijenja. Teoretičari koji se bave analizom imidža države tvrde da će tako i ostati sve dok BiH ne plasira neku atraktivniju i pozitivnu priču, u vidu promocije kvaliteta i prednosti ove zemlje.

Teško je reći šta je to što karakteriše poslijeratnu Bosnu i Hercegovinu a da nije rat, odnosno šta institucije i pojedinci pokušavaju kazati o BiH u međunarodnoj zajednici, a razlog za to je jednostavno nepostojanje jasno definisanog identiteta BiH. Ne postoji zajednička karakteristika po kojoj bi se mogli prepoznati svi njeni građani, čemu je uzrok nepostojanje nacionalnog

konsenzusa oko ovog pitanja, te osjećaj nepripadnosti državi pojedinih naroda unutar BiH.

Zbog ratnih dešavanja, političke, pravne, ekonomske i socijalne podijeljenosti i kontradiktornosti, uz sve češće povezivanje BiH kao jednog od važnijih uporišta terorizma u svijetu, jasno je da je njen imidž kao odraz njenog identiteta nepovoljan i da se kao takav odražava na imidž kompanija koje potječu iz takve zemlje. Ovakav loš imidž guši neke segmente u privredi BiH, koji bi imali realne šanse za uspjeh na međunarodnom tržištu. Pokušaji da se taj imidž popravi su sve slabiji, a i postavlja se pitanje koliko se imidž neke zemlje može promijeniti u dogledno vrijeme. Primjer azijskih zemalja, kao nekih od tehnološki najrazvijenijih, pokazao je da je to moguće za period od 15 do 20 godina, ali uz velika institucionalna, kapitalna i ljudska ulaganja i napore (BBC News. *How can a company repair a damaged reputation?* (2016). <http://www.bbc.com/news/business-37630983>). Međutim, postoji mogućnost da se imidž zemlje popravi kroz stvaranje pozitivnog podimidža, odnosno stvaranje pozitivnog imidža u privrednim oblastima ili pojedinim proizvodima s kojima bi BiH mogla biti konkurentna na inostranom tržištu, kao i imidžom pojedinih lokalnih zajednica koje bi se predstavile kao povoljne lokacije za poslovanje. Bosna i Hercegovina ima mnogo potencijala, kako prirodnih tako i ljudskih, u brojnim sektorima (energetski, poljoprivredni, automobilski, industrijski, tekstilni, drvoprerađivački, metalski, turistički itd).

Međutim, Simon Anholt, autor koji se dugo bavio ovom problematikom, smatra da je osnovni preduslov za promjenu identiteta države u promjeni njenog ponašanja. Prošlo i trenutno ponašanje ili nedostatak ponašanja države kao cjeline ili njenog dijela (entiteta, regije, grada, općine) učestvuje u stvaranju njenog ugleda. Svako mjesto na ovom svijetu ima imidž, odnosno ono po čemu je prepoznatljivo, kao posljedica strateški planiranog djelovanja ili pasivnog posmatranja odvijanja događaja, te je pogrešno razmišljati da se taj imidž može promijeniti bez promjene ponašanja. Ono po čemu je Bosna i Hercegovina prepoznatljiva je rat, te ona svojim državnim uređenjem, miješanjem međunarodne zajednice u njena unutrašnja pitanja, nesaradnje državnih predstavnika i međusobnog blokiranja, odaje sliku zemlje u kojoj je još vanredno stanje (Anholt, 2007).

Također, činjenica je da se u diplomatsko-konzularnoj mreži BiH vodi malo računa o ekonomskom predstavljanju države u inostranstvu, jer ne postoje diplomate obučene za tu oblast.

Evidentno je da je Bosnu i Hercegovinu i poslije više od dvije decenije karakteriše rat. U praksi se pokazalo da takvo okarakterisanje i ponašanje vlasti ne dovodi ni do čeg dobrog za njene građane.

Kao takva, ona je nesigurna i nepouzdana za strane ulagače, što se održava malim brojem ozbiljnih privrednika koji se odlučuju na poslovanje s ovom državom ili unutar nje.

Decentralizacija vlasti

Za razliku od drugih decentralizovanih država, državnim institucijama u BiH nedostaje samostalnost i nezavisnost u donošenju i implementaciji odluka. Prema Dejtonskom mirovnom sporazumu Bosna i Hercegovina je podijeljena na tri teritorijalne jedinice: dva entiteta

(Federacija BiH i Republika Srpska) i Distrikt Brčko, te njeno funkcionisanje kao subjekta međunarodnih odnosa zavisi od dogovora i saradnje ovih teritorijalnih jedinica, što skoro onemogućuje državne institucije u obavljanju njenih osnovnih funkcija. Nema jedinstvenog pristupa i pogleda na razvoj države, iako bi razvoj cjelokupne Bosne i Hercegovine direktno utjecao na razvoj i blagostanje svakog pojedinca u njoj. Nedostaje saglasnost oko donošenja zajedničkih strategija razvoja, sektorskih strategija i drugih sličnih dokumenata koji bi usmjerili BiH prema razvoju i prosperitetu, a koji bi, kada bi bili predloženi od strane pojedinih entiteta, često bili blokirani na državnom nivou. Da li je to nacionalni inat ili zajedničke političke igrice predstavnika političkih stranaka, često se pitaju građani BiH.

Još jedna karakteristika neefikasnog decentralizovanog državnog uređenja BiH je mali broj državnih institucija koje izvršavaju isključive nadležnosti. Prilikom uređivanja državne strukture BiH, djelimično je izvršen prenos nadležnosti na državni nivo, ostavljajući one složenije na volju mnogobrojnih nivoa državne vlasti, što nerijetko dovodi do blokade odluka na državnom nivou. Iako država ima ključnu ulogu u donošenju politika, posebno onih koje se odnose na usklađivanje standarda i postupanja u skladu s međunarodnih obavezama, entiteti imaju zakonodavnu moć u svim pojedinačnim nadležnostima, što vrlo često, na štetu svojih građana, zloupotrebljavaju. Saradnja, dogovor, koordinacija ili kooperacija su rijetko prisutni kada je u pitanju donošenje odluka na inersektorskom i međuentitetskom nivou, te se u vidu političke i administrativne opstrukcije, informacije vrlo često namjerno zadržavaju. Manjak i nepostojanje osjećaja državne pripadnosti i poštovanja autoriteta države prisutni su u oba entiteta i kod političkih predstavnika tri konstitutivna naroda. Državne institucije su najefikasnije u onim oblastima u kojima imaju isključivu nadležnost, gdje je saradnja s entitetima minimalizirana ili uopće nije potrebna, i gdje se pomoć međunarodne zajednice ogleda u donošenju legislative ali i odredbi implementacije planiranih ciljeva. Dosadašnja praksa je pokazala da tamo gdje država propisuje zakone, a entiteti su zaduženi za implementaciju, obično zakoni budu zanemareni i neispoštovani, te za čije postupanje u skladu sa zakonom mora doći do intervencije međunarodne zajednice.

Iz prethodno navedenog, evidentno je da je najočigledniji problem razvoja i implementacije koncepta ekonomske diplomatije BiH nepostojanje centralizovane državne vlasti, ili postojanje funkcionalne decentralizovane vlasti na nivou BiH, jer postojeća nema jaka ekonomska ovlaštenja, te su ekonomske funkcije decentralizovane na različite nivoe državne vlasti, uslijed čega dolazi do propadanja dogovora i projekata.

Korupcija

Prema podacima Indeksa percepcije korupcije za 2020. godinu, Bosna i Hercegovina je od 180 analiziranih zemalja rangirana na 111. mjesto, što je čini jednom od zemalja koja je najviše nazadovala u borbi protiv korupcije (Transparency International the global coalition against corruption, 2021) *Corruption perceptions index*. <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/bih>). Uzme li se u obzir da upravo borba protiv korupcije predstavlja većinu od 14 prioriteta postavljenih pred BiH za status kandidata za članstvo u

EU, ovaj podatak još direktinije i intenzivnije utječe na razvoj privrede, ali i život svakog pojedinca u BiH. U svom posljednjem izvještaju za BiH, Evropska komisija navodi da je evidentan nedostatak bilo kakvog napretka u provođenju reformi, s akcentom na pravosuđe i izbornu zakonodavstvo i drugih antikoruptivnih mehanizama, te apsolutnu politizaciju života u BiH (European Commission, 2021). *Commission Staff working document Bosnia and Herzegovina report 2020*. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/bonia_and_herzegovina_report_2020.pdf). Ne samo da nisu uočene pozitivne promjene na zakonodavnom i institucionalnom okviru, već su učinjeni suprotni koraci, u smislu direktnog blokiranja pojedinih zakona (Zakon o javnim nabavkama, Zakon o sukobu interesa na svim nivoima, Zakon o VSTV i sl.). U posljednje vrijeme često se spominju veliki korupcijski skandali sa zloupotrebom pandemije COVID-19, zloupotrebom položaja, izbornih nepravilnosti, krađe javnih resursa, za koje većina počinitelja nije procesuirana. Relevantni predstavnici političkih partija, koji direktno utječu i učestvuju u formiranju zakona na svim nivoima vlasti, ne preduzimaju nikakve korake u borbi i sprečavanju korupcije, već često javno iskazano nezadovoljstvo građana po ovom pitanju karakterišu kao direktni napad na institucije.

Velika prisutnost korupcije ima negativan efekat na vanjskotrgovinsku razmjenu i privlačenje stranih investicija u BiH. Država koja nema pravnu sigurnost i sistem poslovanja koji zahtijeva prvo podmićivanje donosioca odluka, otežava i povećava troškove ulaganja, te ne predstavlja povoljan ambijent za poslovanje. Iako je borba protiv korupcije jedan od najbitnijih uslova za provođenje svih drugih reformi s ciljem poboljšanja sveukupnog standarda življenja i blagostanja građana, stanje u BiH se drastično pogoršava, što je izrazito evidentno posljednjih nekoliko godina, te bi, ako se nastavi ovim putem, vrlo brzo moglo doći do potpunog bezakonja i propasti institucija.

Preporuke relevantnih institucija u smanjenju stepena korupcije ogledaju se u povećanju nezavisnosti pravosudnih organa, te smanjenju uplitanja izvršne vlasti u njihov rad i odluke, kao i donošenju zakona na nivou cijele države o zaštiti prijavitelja korupcije.

PRIJEDLOG NOVOG MODELA EKONOMSKE DIPLOMATIJE BOSNE I HERCEGOVINE I BUDUĆI PRAVCI DJELOVANJA

Model ekonomske diplomatije koji se trenutno koristi u Bosni i Hercegovini je model takmičenja, odnosno model u kojem dolazi do preklapanja nadležnosti Ministarstva vanjskih poslova BiH, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Agencije za unapređenje stranih investicija u BiH i Vanjskotrgovinske komore BiH, unutar koje posluje Agencija za promociju izvoza BiH.

Bosna i Hercegovina od 2012. godine primjenjuje novi model ekonomske diplomatije. Budući da se stari model, čije je aktivnosti vezane za vanjske poslove i vanjsku politiku obavljalo MVP BiH, pokazao neefikasnim, u teoriji je osmišljen i u praksi implementiran novi koncept ekonomske diplomatije, prilagođen uslovima u BiH. Promijenjen je način rada ukupnog institucionalnog okvira vezanog za ekonomsku diplomatiju, prešavši sa

reaktivnog na proaktivan pristup, što je ekonomsku diplomatiju restrukturisalo u stvarni prioritet vanjske politike BiH. Međutim, iako većina makroekonomskih pokazatelja, osim stranih direktnih investicija, ima blagi trend rasta, ključno pitanje je kako se to vidi samo na papiru, a građani BiH to ne osjete.

S obzirom na visinu vanjskotrgovinskog deficita, nizak obim stranih direktnih investicija i veliku zaduženost, u Redovnom ekonomskom izvještaju Svjetske banke za Zapadni Balkan za 2017. godinu, navedeno je da bi građani počeli osjećati poboljšanje na svojoj koži, prosječan ekonomski rast bi trebalo da bude najmanje 7%, a ako se BiH nastavi kretati ovim tempom, trenutne životne standarde zemalja članica EU može dostići za 60 godina (The World Bank. *Western Balkan Regular Economic Report*. <http://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/western-balkans-regular-economic-report>). To je i više nego alarmantan podatak koji pokazuje da se trenutna ekonomska politika, posebno vanjska, zbog nedostatka vlastitog kapitala, mora mijenjati. Kreiranje strateškog modela ekonomske diplomatije, prilagođenog situaciji u BiH, predstavlja osnovu.

Da bi koncept ekonomske diplomatije BiH bio funkcionalan, a uzimajući u obzir njeno složeno državno uređenje, politička, pravna i socijalna nesalaganja, najefikasnije bi bilo kreirati model ekonomske diplomatije s prenosom nadležnosti u toj oblasti na entitete i Distrikt Brčko. Najslučniji tom modelu je belgijski model, gdje sva tri regiona (Valonski, Flamanski i regija glavnog grada Brisela) imaju odvojena predstavništva ekonomske diplomatije povezana s resornim Ministarstvom. Na taj način svaki region je zadužen da o trošku i interesu svog regiona planira i implementira projekte koji su od značaja za taj region (Foreign Trade and Development Cooperation of Kingdom of Belgium, 2021). *Economic Diplomacy, Foreign Affairs of Kingdom of Belgium*. https://diplomatie.belgium.be/en/policy/economic_diplomacy).

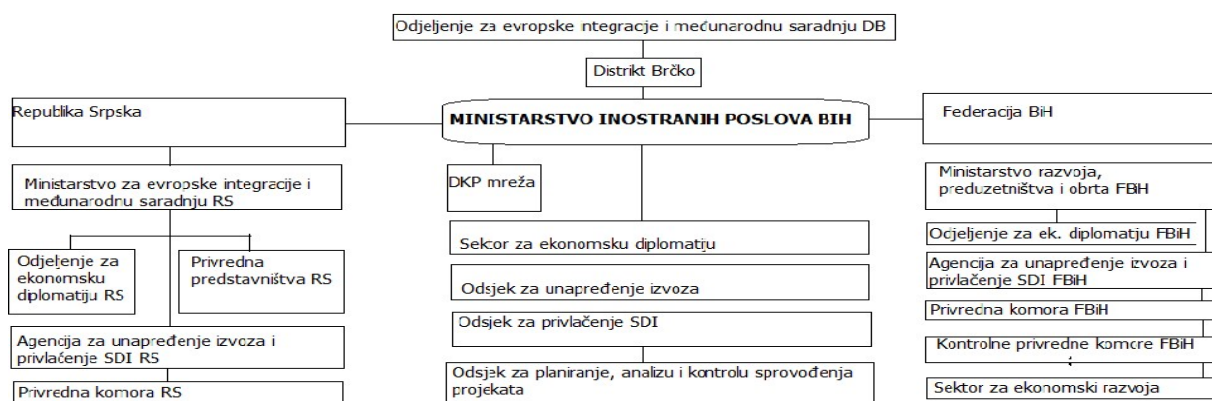
Ovakav pristup ekonomskoj diplomatiji je, na osnovu trenutne situaciju u državi, najprikladniji, jer svaki od entiteta ima svoje ciljeve, koji su nerijetko suprotni drugom entitetu, te stoga često dolazi do blokiranja realizacije projekata značajnih za razvoj cijele BiH. To je jedini način da se BiH napokon počne ekonomski razvijati, a da entiteti budu odgovorni za to, kao što je slučaj sa Belgijom.

U tom slučaju institucionalna organizacija ekonomske diplomatije bi trebalo da izgleda kao na Shemi 1.

Glavni državni nacionalni koordinator za provođenje novog koncepta ekonomske diplomatije bilo bi Ministarstvo vanjskih poslova BiH. Trenutno u okviru MVP BiH, kao centralnog organa ekonomske diplomatije, postoje dva odsjeka koja se bave ovom problematikom - Odsjek za ekonomsku diplomatiju (Sektor za bilateralne odnose) i Odsjek za ekonomsku multilateralnu saradnju i rekonstrukciju (Sektor za multilateralne odnose). Da bi novi koncept ekonomske diplomatije bio efikasniji, ova dva odsjeka bi trebalo da se ujedine u Sektor za ekonomsku diplomatiju, kojim bi rukovodio pomoćnik ministra za ekonomsku diplomatiju. S ciljem planiranja, preraspodjele, kontrole i provođenja aktivnosti između entiteta i Distrikta Brčko, kao sastavni dio ovog sektora postojali bi: Odsjek za unapređenje

izvoza, Odsjek za privlačenje stranih direktnih investicija, Odsjek za multilateralne odnose i rekonstrukciju i Odsjek za planiranje, analizu i kontrolu provođenja projekata. Pažljivim definisanjem nadležnosti Odsjeka za unapređenje izvoza i Odsjeka za privlačenje stranih direktnih investicija, koje bi se ogledale isključivo u koordinaciji rada nadležnih entitetskih institucija, izbjeglo bi se moguće preklapanje nadležnosti s navedenim entitetskim institucijama. Također, bilo bi neophodno da se u okviru entiteta osnuju Agencije za unapređenje izvoza i privlačenje stranih direktnih investicija, što bi doprinijelo izgradnji efikasnijeg koncepta ekonomske diplomatije, gdje ne bi moglo doći do sukoba ekonomskih interesa između entiteta i blokiranja daljeg procesa realizacije, kao što se sada dešava.

Na teritoriji Republike Srpske (RS) institucija zadužena za koordinaciju poslovnih aktivnosti u sferi ekonomske diplomatije, koja je u direktnoj komunikaciji sa MVP-om BiH, jeste Ministarstvo za ekonomske integracije i međunarodnu saradnju RS, u čijem sastavu bi trebalo biti oformljeno Odjeljenje za ekonomsku diplomatiju, koje bi na osnovu stalne komunikacije s ostalim nadležnim institucijama RS predlagalo projekte u ovoj oblasti, analiziralo njihovu izvodljivost i efikasnost, planiralo način ostvarivanja, organizovalo i kontrolisalo izvođenje, te evaluiralo utjecaj projekata na ekonomski razvoj RS. Ostale institucije RS, koje bi direktno sarađivale i učestvovala u planiranju i realizaciji projekata iz oblasti ekonomske diplomatije bile bi: Agencija za unapređenje izvoza i privlačenje SDI RS, Privredna komora RS i Privredna predstavništva RS u svijetu.

Shema 1. Shematski prikaz prijedloga novog modela ekonomske diplomatije BiH (Shema po izradi autora)

U Federaciji BiH (FBiH) glavni koordinator provođenja mjera ekonomske diplomatije bilo bi Ministarstvo razvoja, preduzetništva i obrta FBiH, u kojem bi se oformilo Odjeljenje za ekonomsku diplomatiju. Ono bi rukovodilo aktivnostima vezanim za ekonomsku diplomatiju Agencije za unapređenje izvoza i privlačenje SDI FBiH i Privredne komore FBiH. Privrednoj komori FBiH bi za izvršenje aktivnosti iz oblasti ekonomske diplomatije bilo odgovorno 10 Kantonalnih privrednih komora, gdje bi u okviru svake postojao Sektor za ekonomski razvoj.

U Vladi Distrikta Brčko odgovorno tijelo za provođenje koncepta ekonomske diplomatije BiH bio bi Odjel za evropske integracije i međunarodnu saradnju.

U novom konceptu ekonomske diplomatije došlo bi do značajnih organizacionih promjena, gdje bi nadležnosti iz ekonomske diplomatije bile spuštene na entitetski nivo, što bi značajno utjecalo na povećanje efikasnosti cijelog koncepta i čime bi se prevazišle eventualne kontradiktornosti i neusaglašenosti ekonomskih interesa između entiteta, te napokon dalo šansu ekonomskom razvoju Bosne i Hercegovine. Rad ostalih entitetskih institucija učesnica novog koncepta ekonomske diplomatije BiH, ostao bi isti, samo bi se povećao intenzitet rada, jer bi se znale konkretne zahtijevane aktivnosti svakog pojedinačnog učesnika, a ako ne dođe do realizacije određenih aktivnosti, znalo bi se ko je odgovoran.

Agencija za unapređenje izvoza i privlačenje stranih direktnih investicija bi na entitetskim nivoima preuzela

nadležnosti sadašnjih agencija - Agencije za promociju izvoza BiH i Agencije za unapređenje stranih investicija u BiH na državnom nivou, s osnovnim ciljnim aktivnostima:

- privlačenje i povećanje priliva stranih investicija u BiH i pružanje pomoći postojećim investitorima u zemlji na dalja ulaganja i širenje poslovanja
- poboljšanje saradnje između privatnog i javnog sektora, predlaganje mjera za unapređenje okruženja za investiranje
- predstavljanje i promovisanje BiH u svijetu kao zemlje poželjne za strana ulaganja
- pružanje pomoći svim kompanijama iz BiH u širenju područja poslovanja i promovisanja mogućnosti i kapaciteta BiH u inostranstvu
- organizovanje sajmova u BiH i svijetu i obavještanje domaćih privrednika o tome
- praćenje, analiziranje i pružanje potrebnih informacija o tržištima, marketinškim uslugama, podataka o registru izvoznika i drugim aktivnostima prije i poslije plasmana na inostrana tržišta.

Budžet bi i dalje bio planiran na nivou MVP BiH, ali u skladu s prethodno dostavljenim planovima i detaljnim obrazloženjima o njihovoj efikasnosti od strane nadležnih entitetskih koordinatora. MVP BiH bi na osnovu svega ovog planirao budžet, kao i njegovu preraspodjelu po entitetima.

ZAKLJUČAK

Bosni i Hercegovini je neophodan novi koncept ekonomske diplomatije, koji bi utjecao na formiranje novih pravnih okvira pogodnih za poboljšanje poslovne klime u zemlji. Bitan korak ka boljem u ovoj oblasti učinjen je usvajanjem Strategije vanjske politike BiH za period 2018-2023. godine, sredinom marta 2018. godine, u kojem su pored uobičajenih načela, navedeni zajednički strateški ciljevi BiH na međunarodnom planu, a kao osnovni cilj navodi se punopravno članstvo u Evropskoj uniji i nastavak provođenja aktivnosti u odnosu na *NATO*, čime bi se unaprijedile institucije i efikasnost u ekonomskom i sigurnosnom domenu, što bi dodatno afirmisalo BiH kao zemlju poželjnu za strane investitore. Također, Predsjedništvo BiH je u martu 2018. godine odobrilo nacrt Zakona o vanjskim poslovima BiH, te zadužilo MVP BiH da nacrt Zakona uputi u daljnju zakonodavnu proceduru. Ipak, i u ovom slučaju dolazi do izražaja konfliktnost i nepodudarnost unutrašnjih politika i interesa tri ravnopravna naroda u BiH, manifestirana kroz nepodudaranje pravnih okvira ovog dokumenta s mogućnošću implementacije u praksi, a koja se odnosi na nastavak preduzimanja daljnjih koraka o ulasku u *NATO* i formulisanja zajedničke politike EU i stava prema trećim zemljama, aludirajući na uvođenje sankcija Ruciji, čemu se predstavnici Republike Srpske protive. Ovo je samo još jedan dokaz koji potvrđuje da bi trebalo povećati nadležnosti entiteta prilikom vođenja poslova ekonomske diplomatije.

Neefikasan pravni i pravosudni sistem, visok nivo korupcije, ograničen pristup finansijskim sredstvima, politička, ekonomska i socijalna nestabilnost, složen sistem oporezivanja, ogromna i neefikasna administracija, nepostojanje jedinstvenog ekonomskog prostora i značajne administrativne prepreke, nepodržavanje razvoja privatnog sektora uz istovremeno gomilanje javnog, nepostojanje državnih strategija za razvoj, razlozi su koji otežavaju i onemogućuju ekonomski rast i razvoj Bosne i Hercegovine.

S ciljem poboljšanja poslovnog ambijenta, pored rješavanja prethodno navedenih problema, u kontekstu ekonomskog rasta zemlje neophodno je da se pokrene jačanje pravnog okruženja za ekonomske aktivnosti, tj. potpisivanje seta sporazuma koji se odnose na ekonomsku saradnju, jer ova vrsta sporazuma direktno utječe na poboljšanje imidža BiH kao dobrog mjesta za ulaganje, što se direktno odražava na ekonomski rast i razvoj zemlje. Dijaspore BiH su bitan element razvoja

koncepta ekonomske diplomatije, kako zbog veličine tako i zbog slanja velike količine novca, te je zato neophodno efikasnije pristupiti ovom elementu. Potrebno je inicirati i podržati osnivanje *business* klubova, poslovnih savjeta i drugih skupova ove vrste, čiji će članovi biti uspješni domaći i strani privrednici koji posluju u BiH, od kojih će dodatne informacije o poslovanju u BiH moći tražiti i potencijalni investitori. Također, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH, bilo bi dobro donijeti dokumente o razvoju migracione politike i ulaganja (npr. Osigurati povoljne kreditne linije za razvoj malih i srednjih preduzeća za povratnike), ali i o regulaciji migracija i uređenja kretanja ljudi u prevenciji terorizma i uspostavljanja sigurnog poslovanja kompanija iz BiH u svijetu.

LITERATURA

- Anholt, S. (2007). *Competitive Identity*. New York: Palgrave Macmillan.
- European Commission. (2021). Commission Staff working document Bosnia and Herzegovinareport 2020, 46-47. Preuzeto s https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/bosnia_and_herzegovina_report_2020.pdf
- Foreign Trade and Development Cooperation of Kingdom of Belgium.(2021). *Economic Diplomacy*, Foreign Affairs of Kingdom of Belgium. Preuzeto s https://diplomatie.belgium.be/en/policy/economic_diplomacy
- Shadbolt, P. (2016). How can a company repair a damaged reputation?. BBC News. Preuzeto s <http://www.bbc.com/news/business-37630983>
- The World Bank. Western Balkan Regular Economic Report, 16, 5 Preuzeto s <http://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/western-balkans-regular-economic-report>
- The World Bank. Doing Business, Measuring Business Regulations- Case on Doing Business in Bosnia and Herzegovina. (2021), 4. Preuzeto s <http://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946484/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf>.
- Transparency International the global coalition against corruption.(2021.)Corruption perceptionsindex. Preuzeto s <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/bih>
- World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2019. (2020). Preuzeto s http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReports2019.pdf

INFORMACIJE O AUTORU**Vanja Šuščević**

Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske
Zdrave Korde 8, 78 000 Banja Luka
e-mail: vanja.suscevic@gmail.com